

допир

ЗЛУКР Арт Еквилибриум – Гевгелија, 2019
(прво издание)

сите права задржани
Главен и одговорен уредник
Марија Стојанова

Одговорен уредник и приредувач
Снежана Стојчевска

Застапени поетите
Цветанка Колева, Тони Попов, Љубица Шопова, Љупка Антеска, Александар
Станојков, Јосип Коцев, Љулзим Хазири, Андреј Ал-Асади, Перица Сарџоски,
Катерина Гогова, Диме Данов, Митко Апостолов, Долорес Атанасова Лори,
Александра Спасеска, Мира Смајоска Танеска, Цветанче Костоска

Автори на цртежи
Давор Кешкец, Едона Азири, Александар Иванов, Ивана Горичан

Дизајн на корица и графички дизајн
Емилија Мишева

Лектура
Виолета Танчева-Златева

Рецензија
Стефан Марковски

Печати

Тираж 100

Едиција: Дијалози

Книгата е објавена со финансиска поддршка од
Министерството за култура

ДОПИР

графичка арт панорама

Приредила:

Снежана Стојчевска

ЗЛУКР Арт Еквилибриум – Гевгелија

Еден циклус песни, отсликан во еден цртеж – графика. Откини го, врами го, врами ја книгата, врами песна или чувај ја себично дома на полица, затоа што е замислена како вистинско уметничко дело.

„Допир“ не е обична книга поезија, туку еден богат уметнички спој, во кој графиката ја оживува песната, а со тоа има и јасна тенденција да ја доведе уметноста во рацете на публиката, надвор од застаклените излози на книжарите, во едно поинакво руво. Да се оствари близина со боите, контурите... Сито штампата ја зголемува живоста, ги појачува боите и го прави искуството на допир единствено и несекојдневно.

Идејата на оваа панорама е да стане база за понатамошни изданија и воедно да ја потврди заложбата на Арт Еквилибриум за независна продукција. Ова би била прва книга од едицијата Дијалози, која ќе биде насочена кон дијалог помеѓу разни уметнички дисциплини. Понатамошните изданија исто така треба да негуваат независни уметници кои провоцираат, возбуждаат и никогаш не би требало да поминат незабележано.

Книгата претставува четири автори (графичари, цртачи) кои ќе работат цртежи инспирирани од шеснаесетте песни од поетите. Важно е што секој примерок ќе има уникатна вредност бидејќи ќе биде своевиден оригинал, а цртежите во него исто така ќе имаат вредност колку и оригинално уметничко дело.

Нема ништо поубаво од убава книга. Секоја книга е уметничко дело само за себе. Ова е книга која секој ќе посака да ја има, допре, помириша, види и прочита.

Главен и одговорен уредник

Марија Стојанова

Кон создавањето на ДОПИР – графичка арт панорама

Кога Марија Стојанова ме покани да подготвам антологија на млада македонска поезија, најпрво помислив што би можела да направам што досега не е видено и направено од моите колеги. Се одлучив за мултимедијална, визуелна, графичка арт панорама со автори кои многу ретко или воопшто не се застапени во антологии, панорами или зборници, со цел да покажам поинаква перспектива, согледана преку поврзување разни уметници кои меѓусебно совршено се надополнуваат. Тука визуелната уметност се допира со поезијата, стихот се претопува во слика во потполна синергија. Дел од авторите се докажани на сцената, но дел од нив сè уште стојат отстрана. Со оваа книга сакам да ги поттурнам на сцена и да го пуштам врз нив рефлекторското светло, за да ги претставам пред публиката, но и кон нив да го свртам вниманието на издавачите.

Концепциски панорамата е поделена на четири поетски циклуси меѓусебно одделени со илустрации печатени со сито штампа. Налик на кругот на животот, на четирите годишни времиња, поезијата и илустрациите тематски ги опфаќаат животот, љубовта и војната, духовноста и смртта. Со воведната песна „Самоцензура“ и со илустрација од младиот уметник Давор Кешкец ја отвораме портата преку која ќе влезете во првиот циклус со наслов „Пу барам!“, исто така илустриран од Кешкец. Во него се говори за игрите низ животот и за животот кој не секогаш е игра, кој натежнува како полн куфер, со обврски и секојдневни грижи. Во овој циклус застапени поетите Цветанка Колева, Тони Попов, Љубица Шопова и Љупка Антеска.

Вториот циклус, илустриран од Едона Азири, наречен „Љубов, дотечи!“ претекува со нежна, интимна, љубовна лирика која допира, гали и тече без престан, без пристан, но и со остри и бунтовни стихови за војната. Во него се застапени поетите Александар Станојков, Јосип Коцев, Лулзим Хазири и Андреј Ал-Асади.

Третиот циклус „Брзо јурат елените!“ допира до езотеријата, фантазијата, имагинацијата, космичкото, духовното, метафизичкото, волшебното притоа плетејќи интензивни поетски слики и приказни. Тука се застапени Перица Сарџоски, Катерина Гогова, Митко Апостолов и Диме

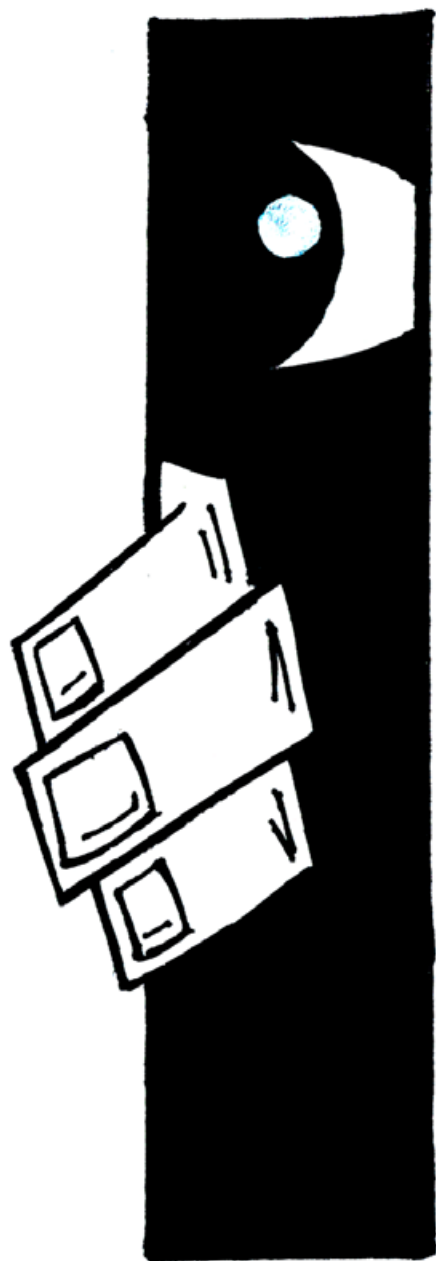
Данов, додека пак илустрацијата е дело на уметникот Александар Иванов.

Четвртиот циклус „Пукни срце!“ зборува за смртта, загубата на најблиските и за справувањето со тагата на оние што остануваат. Тука се застапени поетесите Долорес Атанасова Лори, Александра Спасеска, Цветанче Костоска и Мира Смакоска Танеска. Илустрацијата на оваа поетска целина е дело на уметницата Ивана Горичан.

Дизајнот на панорамата е на Емилија Мишева како и илустрацијата на корицата со која се заокружува и врамува ова дело, како слика на сегашноста подарена на вечното.

Одговорен уредник и приредувач

Снежана Стојчевска

Самоцензура

Додека го правам изборот на песни
се чувствувам како касап
кој го касапи сопственото тело
пред да го изложи во излогот
за продавање.

Пу барам!

На твоја страна

Ја отвораш вратата при крајот од ходникот,
се судираш со мирис на чиста празнотија однатре
и полн куфер на тркалца, дрангулии, зад тебе.

По ведрината однадвор
знаеш дека сè е на твоја страна.

Ги распрчкуваш надиплените навики.

Некои ги вадиш надвор, многу остануваат внатре.

Нема тука да ги џицаме!

За празнотијава, доволна и соодветна
да ја наполниш со себе, си ти!

Кога и сама си, многу!

Милоста на хотелските соби со еден кревет
се граничи со молитвењето.

Годините си го направија своето

Годините си го направија своето, ги
потрошив сите изговори за својата расеаност.

Сега сум постар. Помудар. Имам повеќе боја
под ноктите, пијам магнезиум за болката во
колената и внимавам како го трошам времето.

Живеам без големи очекувања. Од време
на време пишувам раскази (поезијата ја замразив
едно утро на автобуската станица во Загреб).

Задоволен сум со она што го имам: парче леб на
масата, здивот на жена ми и смеата на моите деца.

Легнувам рано, изморен од денот. Понекогаш
успевам на вечноста да ѝ шепнам “Благодарам”
пред да заспијам, задолжително со вклучен телевизор.

Криенка

Одбрав прст
бројам до десет,
и назад до еден.

Пу барам!

Зад аголот на соседната зграда,
во втората преграда од ташната,
во џебот од излижаните фармерки,
под масата во кујната...

Во подрумот
со расипан прекинувач
и мал отвор под таванот
скриен е еден мал свет,
пригушена ширина
како просторот помеѓу газијата и пламенот
во фенерот што раѓа светлина,
без потенциометар.

Пу за мене, пу за сите. Спас!

Отвори ги очите

(на ќерка ми)

Отвори ги очите
дури и кога мора
да гледаш директно во Сонцето.

Запомни!
Тагата нема ходник
и умее најудобно да те легне
на нејзиниот мек кауч
среде сидината без прозорци
со точно темпирано времетраење на воздухот.

Скрши ѝ ги рацете
уште на врата
и никогаш
никогаш немој да се плашиш од светлината.
Колку е таа појака,
толку повеќе ти заљубувај се во неа.

Отвори ги очите!

Љубов, дотечи!

Полека

Ти што ќе можеш да ме
разликуваш
меѓу останатите
елементарни непогоди
што абер немаш дека си
единствена
и едвај знаеш
како се викам
а ти годи малку
внимание
не ме замислувај никако
и нема да се разочараш
ако се случи нешто
неповторливо
Ако сакаш биди одозгора
ако сакаш да ги измиеш
садовите
нека биде по твое
само кога ќе почнеш
да се соблекуваш за мене
и пред мене
прави го тоа полека

Недорек

На устие од буен недорек,
со клокот и врисок те чекам,
љубов,
дотечи!

Сè што имам во домот на телото
заклучив, и излегов од себеси.
Стојам на смртен трем и чекам,
љубов,
оживеј ме!

Во мојата најгнила пцост за тебе
зрее најплодното стиховно семе,
во мојата земна клетва да те снема,
сиот небесен копнеж да те имам.

Таа спие

ми ја спушта раката кон половината
како река што тече кон море

исцрпена со едно око спие
со другото го сонува тоа што го нема
цел еден свет без страни

раката останала да ми виси како гранка
пепелот од цигарата ми паѓа на килимот
сè запрев во миг
не сакам како пепел да ми клапне оваа магија

пораките од заспаното срце ми ги праќа
само роморот на крвта нејзина
што тече низ моите вени

таа веќе спие
зборовите ѝ зеле облик
камен што во слободен пад
низ јамата на мојата душа
не допира ништо

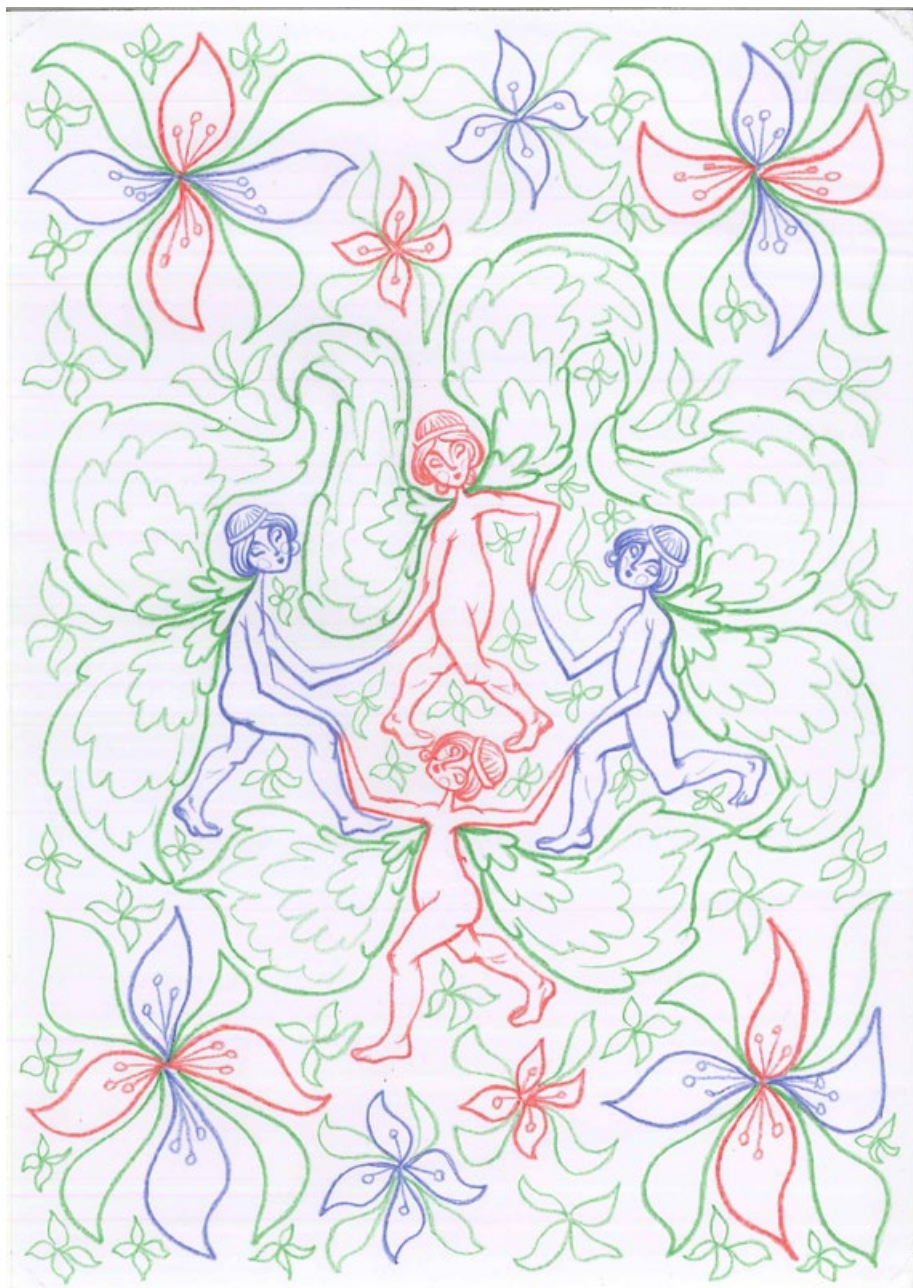
зборовите ѝ паднале во тишина
како килибарен чешел во долги коси

ќе останам да здивнам уште малку
во длабочината на нејзината душа

„Центарот на светот“

Некогаш
Со восхит си спомнував на првиот борец
Што танцуваше над мртвиот плен
И со стап, ги исцрта четрите страни на светот
За нас
За Хаосот
И непокорливиот копнеж
Се секавав на дедо ми
Што сè уште ги чува шапката и коланот
Ако има нова војна
И тивко се поклонував пред камените бисти
Кои го вардат минатото од заборав
Но, никогаш поинаку
Никогаш не помислив
Дека темнината може
Да си е доволна самата на себе
И дека секоја потрага е залудна
Секој допир без смисла
Дека не постојат херои
Освен во самите нас.

Брзо јурат елените!

Космичко оро

Ноќва ве сонив сите...

Леко трептеа чекори по облаците...
сал за ангели чуен ход...
бисерни насмевки нанижани по образите...
сал за срцата виден свод...

И видов како за раце кротко се држевме...
патници здружи сред космичко оро...
Детска игра по ливади росни развеавме...
безгрижно ја чекавме огнената зора...

И посакав длабоко во срцево сонов...
да тенка се преѓа престори...
и ко свилен конец го завие домов...
и во срцата наши се истури...

А таму нек од него се соткае плашт...
небесна свила од соништа...
и во неа ко рибарот со мрежата вешт...
нек' се уловат сите сеништа...

Оти не постои друг сон сем љубовта чиста...
што во срцата наши тлее...
И длабоко таму таа свети и блеска...
и чека со светот низ нас да завладее...

Некрстена вода

Станува толку близу
овој маѓепсан пекол со боја на човечка кожа.
Од пукнатините и старечките брчки
вријат казани со искрени намери.

Првите вријат тивко,
огнот е умерено светол,
пареата полека се тегне до бесмисла,
вторите со жар жесток блесок
мрзнат пролетен дожд.

На крајот е ладно, не е ниту темно,
тука ангел со меч сече мраз,
пламен е и ова небо над него,
изгоре искрата,
сé што на огнот му е близу
од неа во очај се скина, истече, помина.

Да сопреш сé и барем да те видам,
ти, темнороден, непредаден, архангеле.

Ги немам зборовите

Денот е ист
како предходниот
и пред него тој.
И следниот го нема,
ниту тој по него
се до последната строфа
на космосот и постоењето,
твоето присуство.

Денот е ист.
Полн е со копнеж и неразбирање.

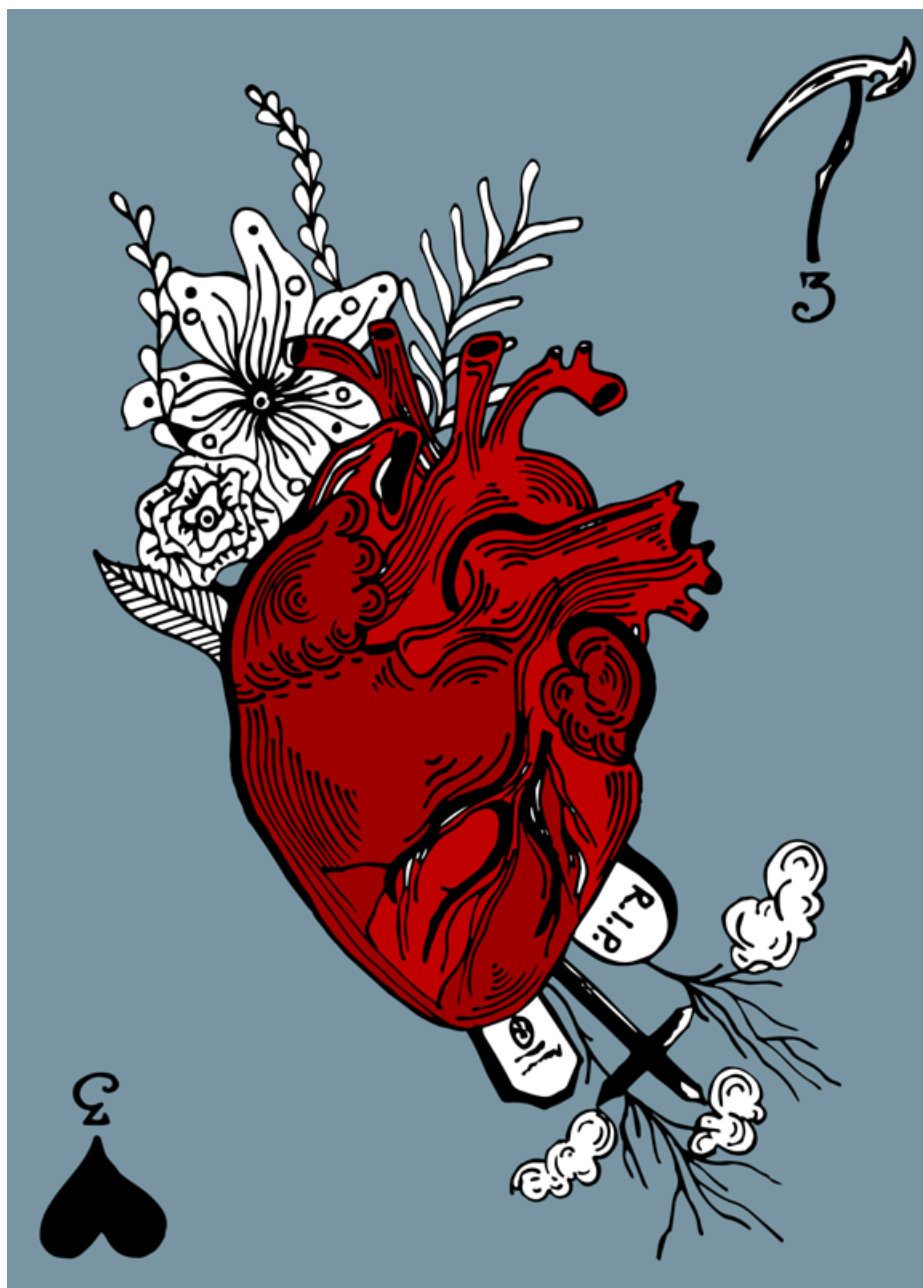
Умирањето на кралот

Сè се мрачи.
во шумата мракпад владее
и луња слегува сега.

1.

Сè она што беше беснило,
Беше посинело од бура
Ене гинат
Брзо
јурат
елените
папратите ги кинат.
Круната сега
Свечи разанишана
Молњата сега свети напишана
ноќта во небо збеснува
за пеколна песна полесна од сега.
Умира кралот – кралот умре.
Нова песна почнува. Нека.

Пукни срце!

Мртва сабота

Тури му вино на гробот,
стави му пченица,
запали ја свеќата;
нахрани ги мртвите
и осветли им го патот.
На крај,
измиј ја смртта од рацете,
покори му се на адетот.

Под млазот ледена вода,
ја тријам силно кожава на рацеве,
греbam длабоко под ноктите,
пуштам крв,
жива сум.

Дожд

„Види! Опули ги пилињана во прашинана,
ова пустинсково пак ќе врнит” – баба ми.
„Пак ме виет рацеве, изгорев. Ќе се менит времево” – дедо.
„Сабајле какво сакат нека е и да имат дожд, ќе одам на риби” – тато.

Го поместувам цвеќето
да не им се цеди на плочата под која заедно се погребани
се воздржувам од плачење
и молчам.

Се враќам дома
внатре
не престанува да истура.

почнувам да се плашам

почнувам да се плашам од луѓе
со добри намери и стиснати вилици,
полни очи и влажни дланки,
ме ужаснува нивната неизреченост.

почнувам да се плашам од мир
во светот и војна во душите,
те гледам застанат на бојното поле
без желба да се вратиш
и да ми ја прегрнеш осаменоста.

почнувам да се плашам од себе
и моите стиснати зборови
и твоите расклатени прегратки.

Пукни срце!
Белки нема страв од другата страна.

Последното надојдување

Доаѓав од три страни,
а само еднаш застанав пред тебе.

Ми скипна здивот оти те најдов
од збор сквернавен.

Ќе се сторам прашина,
ама глас нема да изустам.

Место очи, две празнини...
не бездни... ами, две светлини.

Векови ти вајале поглед,
мир со мирис на темјан.

Доаѓав од три страни...
четвртата им останува на мртвите.

Кога сјајот го допира (кон)текстот

Постојат повеќе типови прегледи на автори и дела со различна есенцијална конотација, релевантност и на крајот, вреднувачки критериуми, поаѓајќи од збирка како најопшт збир различни книжевно-уметнички текстови, *завршувајќи* со антологија со конкретна цел, тематска, жанровска или друг вид определба.

Ако ги анализираме бројните историски примери на автори чие дело не било вклучено во ниедна антологија во текот на животот, подлегнувајќи на општа негација или игнорирање од критиката од рангот на Кафка, Х. П. Лавкрафт, Е. Дикинсон, С. Плат, Х. Дејвид Торо, По... недвосмислено се поставува прашањето: чија е „грешката“ за нивното отсуство од антологии – нивна, на издавачите и публиката од нивното време, или пак, можеби на антологичарите кои не биле запознаени со нивното творештво?

Инклузивноста на панорамата како еден од најзастапените облици кои даваат преглед на одредени тенденции, или пак, поврзуваат поетики врз основа на некои обележја на текстовите и/или авторите, може да понуди уште еден од можните одговори на ова прашање. Притоа, врзувајќи се со мултимедијалноста како современа и модерна рамка на книжевното творештво, како што е тоа случај со панорамата *Допир*, одговорите на ова прашање би можеле да се бараат, покрај идиосинкратската, ексцентрична природа на писателите и поетите, и во самиот дослук и способност за естетичка евалуација вон нормите на актуелното време во посед на самите приредувачи.

Панорамата насловена *Допир* антиципира уметници на речта и визуелното од различна возраст, со поголемо и помало искуство, кулминирајќи со фактот дека некои од застапените автор(к)и во периодот на составувањето сè уште немаат објавено печатена книга. Се разбира, фактот што не сите извадоци наишле на претходна објава во облик на печатена книга не влијае негирачки врз оваа панорама кога станува збор за некои естетички релевантни критериуми во однос на потрадиционалните антологиски/панорамски облици, иако тоа овде и не е главниот фокус.

Приредувачката на оваа антологија, поетесата Снежана Стојчевска која дава предност на застапените авторски имиња како творци со книжевен континуитет во однос на нивните дела со индивидуални успеси, притоа не занемарувајќи ги истите, ултимативната цел на овој панорамски пресек на шеснаесетте млади автори ја гледа во поттикот на нивното натамошно творештво и константно бранување на и онака тешко брануваните македонски книжевни води.

И токму допирот меѓу текстуалното и визуелното во оваа панорама, небаре допир меѓу авторот (аристотелијански допрен и од генијот и од лудилото) и неговото штотуку завршено дело спремно за соочување со самото себе и светот, како самиот од себе да извира уметност спремна да биде восприемена (откако претходно била создадена од чинителите) од истиот тој свет. Со зборовите на големиот барокен Германец, *сè што е потребно за свирење музички инструмент е вистински допир во вистинско време и тој самиот ќе создава музика* (Бах). Вистинскиот допир меѓу текстуалното и графичкото/визуелното во вистинско време дури и во облик на панорамски преглед поседува задоволителен потенцијал да го доближи творештвото на застапените автори до „секојдневната читателска публика“ правејќи уникатен и интересен мултимедијален спој близок до нејзините чинители.

Стефан Марковски

Содржина:

Предговор Марија Стојанова	3
Кон создавањето на ДОПИР - графичка арт панорама - Снежана Стојчевска	4
Илустација Давор Кешкец	6
Самоцензура - Снежана Стојчевска	7
1 дел: пу барам!	8
Илустација Давор Кешкец	9
На твоја страна - Цветанка Колева	10
Годините си го направија своето - Тони Попов	11
Криенка - Љубица Шопова	12
Отворигиочите - Љупка Антеска	13
2 дел: љубов, дотечи!	14
Илустрација Едона Азири	15
Полека - Александар Станојков	16
Недорек - Јосип Коцев	17
Таа спие - Лулзим Хазири	18
„Центарот на светот“ - Андреј Ал-Асади	19
3 дел: брзо јурат елените!	20
Илустрација Александар Иванов	21
Космичкооро - Перица Сарџоски	22
Некрстенавода - Катерина Гогова	23
Ги немам зборовите - Диме Данов	24
Умирањето на кралот - Митко Апостолов	25
4 дел: Пукни срце!	26
Илустрација Ивана Горичан	27
Мртва сабота - Долорес Атанасова Лори	28
Дожд - Мира Смаќоска Танеска	29
почнувам да се плашам - Александра Спасеска	30
Последното надојдување - Цветанче Костоска	31
Рецензија: Кога сјајот го допира (кон)текстот - Стефан Марковски	32

CIP – Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека
„Св. Климент Охридски“, Скопје

